

UDK 811.112.2:811.163.42
81'374.82:620.9
Stručni članak
Primljen 31. I. 2002.
Prihvaćen za tisak 16. XII. 2002.

Milica Mihaljević
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Strossmayerov trg 2, HR-10000 Zagreb

RUKOPISNA GRAĐA VLATKA DABCA: NJEMAČKO-HRVATSKI TEHNIČKI RJEČNIK — NAFTA

U radu će se analizirati neobjavljena rukopisna građa sačuvana u ostavštini Vlatka Dabca koja se odnosi na naftno nazivlje. Građa je trebala biti uključena u *Tehnički leksikon* koji nikada nije objavljen. Ta će se građa usporediti s naftnim nazivljem u *Njemačko-hrvatskome tehničkom rječniku* Vlatka Dabca iz 1969. godine, s *Englesko hrvatsko-srpskim naftnim rječnikom* Stanislava Lazića iz 1978. godine te s normama *ISO 1998/1 i 1998/2 Naftna industrija — Rječnik* Državnoga zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo. Građa će se analizirati s normativnog stajališta te ocijeniti njezina vrijednost i razmotriti mogućnosti dalje uporabe te građe.

Dosadašnja proučavanja Dabčeve građe

Nakon Dabčeve¹ smrti 23. studenoga 1988. ostala je njegova bogata knjižnica terminoloških rječnika i priručnika, još neobjavljena građa za proširenje *Tehničkoga rječnika* te građa za mnoge druge rječnike. Sin Vlatka Dabca Petar Dabac na prijedlog Marijana Brezinščaka, suradnika i biografa Vlatka Dabca, te posredovanjem Branke Tafre, ugovorom o donaciji (Darovnicom od 25. veljače 1999.) poklonio je ostavštinu svojega oca Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje te je ona tako postala dostupna svima onima kojima bi mogla biti korisna u njihovu terminološkom radu.² Građu smo pregledale, izabrale i preuzele Lana Hudeček i ja. U darovnici piše da je želja darovatelja da Institut pohrani građu i upravlja njome tako da ona kao javno dobro bude dostupna svima onima koji se bave istraživanjem, unapređivanjem te opisivanjem hrvatskog jezika i njegovih odnosa s drugim jezicima. Odmah nakon preuzima-

---

¹ U članku se prezime *Dabac* sklanja tako da genitiv glasi *Dabca* poštujući Dabčevu želju i argumentaciju iznesenu u članku Brezinščak 1998. Takvo sklanjanje prezimena *Dabac* te pridjev *Dabčev* dopušteni su i u *Hrvatskome jezičnom savjetniku*.

² Cjelovit tekst Darovnice objavljen je u Hudeček—Mihaljević 1999.

nja građe napisala sam kratku obavijest o preuzimanju građe (Mihaljević 1999) te se krenulo u popisivanje i sređivanje građe. Tiskanu građu (tj. knjige) popisala je Marijana Horvat (Horvat 1999). Lana Hudeček i ja pregledale smo i popisale rukopisnu građu. Ti su rezultati već objavljeni (Hudeček–Mihaljević 1999), ali nažalost u skraćenom obliku i bez slikovnih priloga, koje smatramo veoma važnima i ilustrativnima za tu građu. O rezultatima tih istraživanja izvještavali smo i na Zagrebačkome lingvističkom krugu te je o tim referatima objavljen i kratak osvrt u *Mjeriteljskome vjesniku* (Brezinšćak 2000).

Potreba za daljnjim proučavanjem te građe

Sada je ta građa popisana, ali nije i iscrpnije opisana i istražena. Stoga je drugi zadatak detaljnije istražiti sadržaj svakoga pojedinog sveščića (tj. svakoga područja), usporediti tu građu s objavljenim Dabčevim *Tehničkim rječnikom* i s drugim terminološkim rječnicima pojedinih struka te ocijeniti građu s normativnog stajališta. Tako bismo mogli dobiti jasniji uvid u vrijednost građe kojom raspolazemo te zaključiti što bi se s tom građom dalje moglo napraviti. Kao odgovor na to pitanje nameće se nekoliko mogućnosti:

1. Objaviti građu u sadašnjemu stupnju sređenosti uz uvodne studije koje objašnjavaju o kakvoj je građi riječ. Tako možda, zbog djelomične zastarjelosti, necjelovitosti i nedovršenosti građe, ne bismo dobili pouzdane terminološke priručnike, ali bismo dobili građu koja je lako dostupna svima za buduća proučavanja te kao građa za buduću terminološke rječnike.
2. Pokrenuti rad na suvremenome tehničkom rječniku ili suvremenim tehničkim rječnicima koji bi se djelomično temeljili na opisanoj građi ili samo služili tom građom. U tome bi slučaju naravno glavnu riječ morali voditi stručnjaci pojedinih struka.
3. Staviti građu na internet i tako je učiniti dostupnom svima. Tu se međutim pojavljuje ozbiljan problem unosa vrlo opširne i često teško čitljive građe.
4. Objaviti radove kojima se kritički prikazuje i analizira građa i tako obavještavaju svi zainteresirani o njezinu postojanju i dostupnosti. Treba međutim naglasiti da je do sada obrađeno samo nekoliko područja te da mnogi sveščići Dabčeve građe još uvijek zasad ostaju potpuno neobrađeni i javnosti nepoznati.

Naftno nazivlje

Naftno nazivlje nalazi se u dva sveščića. Prvi sveščić (naslovljen *Nafta 1.*) ima 151 str. i nosi datum 20.10.1986., a drugi sveščić (*Nafta II*) ima 197 str., nema datuma, nema popisa izvora, uz natuknice se nalaze oznake *dod.* (dodatak) i *naknadno uneseno*. Na prvoj su stranici sveščića koji nosi naslov *Nafta 1.*

navedeni ovi izvori:

- 1) *Enciklopedija leksikografskog zavoda*, 1968. natuknica *nafta*
- 2) Lazić, *Englesko-hrvatski naftni rječnik*, II. izdanje
- 3) *Tehnička enciklopedija natuknica nafta*, str. 190–247
- 4) *Geowissenschaften*, VEB-DDR, deutsch-englisch, englisch-deutsch
- 5) *Polytechnisches Wörterbuch*, VEB-DDR, deutsch-englisch, englisch-deutsch
- 6) *Der neue Brockhaus* 1965
- 7) *Langescheids Enzyklopedisches Wörterbuch*, englisch-deutsch, deutsch-englisch
- 8) *Deutsch-russisches Geologisches Wörterbuch*.

Građa je raspoređena abecednim slijedom prema njemačkoj natuknici, ali su strogo abecedirana samo slova A i B. Rječnički se članak sastoji od natuknice na njemačkome jeziku iza koje slijedi gramatička odrednica roda i broja ako se radi o *pluralia tantum* te hrvatska istovrijednica uz koju je također označen rod. U većini se rječničkih članaka nalazi njemačka natuknica te hrvatske i engleske istovrijednice. Uz neke se vrlo rijetke natuknice nalaze i ruske istovrijednice. Budući da se one navode vrlo rijetko, u daljnjoj su obradbi građe zanemarene. Na kraju se rječničkog članka nalazi oznaka izvora. Natuknice su često višestruke, najčešće se sastoje od pridjeva i imenice, a pridjev se navodi iza imenice i odijeljen je zarezom, npr.:

Ablenkung <i>f</i> , horizontale	horizontalni otklon <i>m</i>
Ablagerung <i>f</i> , heiße	vruća naslaga <i>f</i>
Ablagerungen <i>fpl</i> , rezente	recentne (suvremene) naslage <i>fpl</i>

U pojedinim su natuknicama navedene i istoznačnice među kojima se ne uspostavlja nikakav normativni odnos.

Absperrschieber <i>m</i> , Preventer <i>m</i>	zasun <i>m</i> (preventer <i>m</i>) (blow-out) preventer
---	--

Prvi je sveščić mnogo sređeniji od drugoga, a oba sveščića obuhvaćaju građu od A do Z. Drugi sveščić označen je kao dopuna prvog sveščića iako je opsegom veći od njega. Građa je mnogo nečitljivija nego u prvome sveščiću, ne poštuje se stroga abeceda, ne nalazi se popis izvora na početku sveščića već su pojedini izvori (nedosljedno) naznačeni uz obradbu natuknica. U njemu se engleske istovrijednice nalaze uz njemačku natuknicu, a ne uz hrvatsku istovrijednicu, npr.:

Abfangen <i>n</i> , holding	zadržavanje
Abfanggabel <i>f</i> , Abfangschere <i>f</i> , fishing jars	škare <i>fpl</i> za hvatanje

Uz neke se natuknice nalaze i Dabčeve napomene ili lektorski zahvati. Navest ću samo nekoliko primjera: *Erdgasfund: positioni nalaz plina* – (te napo-

mena: ako je nalaz onda je pozitivan), prekríženo je *odsoljivač* i pretvoreno u *odsoljivač*, *Erdölauspressung* — istiskivanje nafte pretvoreno je u *istiskavanje*, u natuknici *kemijska obradba* prekríženo je *b*, uz istovrijednicu *vodonaporan* nalazi se i Dabčev komentar: *Prvi put čujem* itd. Danas bi se nekim nazivima moglo i prigovoriti, npr. od *nafta* Dabac izvodi pridjev *nafteni*: danas je međutim prevladao u hrvatskome oblik *naftni*. Stjepan Babić u svojoj *Tvorbi riječi* (1986:375) navodi oblik *naftni*, te u zagradi (uz rj. *nafteni*). *Hrvatski jezični savjetnik* znakom bolje upućuje *nafteni* na *naftni*. Uz natuknicu *Erdölerzeugnis*, *Erdölprodukt* Dabac bilježi *produkt nafte*, *naftni produkt*, ali ne i normalno *naftni proizvod*. Uz natuknicu *Destillierapparat* Dabac bilježi *destilator*, *aparatus za destilaciju*, *destilacioni aparatus*, ali ne i *destilacijski aparatus/uređaj*. U građi se uz njemački *Natriumchlorid* nalazi hrvatski *natrij-klorid* iako se danas preporučuje *natrijev klorid*. Takvih bi se primjera moglo u građi pronaći još mnogo. Oni odražavaju vrijeme u kojemu je ta građa nastala. Tim primjerima želim potkrijepiti stajalište da bi tu građu svakako trebalo uzeti u obzir pri izradbi novih tehničkih rječnika, ali i da je toj građi nužno pristupiti kritički³.

Pokušaj obradbe slova A

U ovome sam radu pokušala srediti, ujediniti i abecedirati slovo A iz oba sveščića u kojima je obrađeno naftno nazivlje. U prvome sveščiću građa slova A uglavnom je abecedirana, dok je u drugome sveščiću neabecedirana te katkad i izmiješana s drugim slovima. Uspostavljen je i poseban engleski stupac, iako Dabac ne navodi engleske istovrijednice za sve natuknice. Stoga engleski stupac nije potpun, već je popunjen onoliko koliko se podataka moglo izvući iz Dabčeve građe.

Da bih pokazala kako izgleda rukopisna građa, na sljedeće dvije stranice donosim sliku prve stranice prvoga i prve stranice drugoga sveščića.

Gramatičke odrednice (*f*, *m*, *n*, *pl*) u prijepisu su građe otisnute kurzivom, iako u rukopisu nema nikakve naznake kako bi te odrednice trebalo pisati. Također je i uputnica *v*. otisnuta kurzivom. Uputnice i odrednice ostavljene su samo uz njemačku natuknicu, a ne navode se uz hrvatske istovrijednice, engleski se glagoli navode u infinitivnome liku bez *to* jer je to uobičajeno u suvremenoj terminološkoj leksikografiji. Riječi koje nisam uspjela sa sigurnošću pročitati označene su upitnikom. Ovdje još jednom treba napomenuti da je građa teško čitljiva, te su moguće pogreške u čitanju. Sve su njemačke natuknice preuzete iz Dabčeve građe bez ikakvih promjena. U hrvatskome stupcu neke su natuknice promijenjene u skladu sa suvremenom pravopisnom ili leksičkom normom. Svaka je takva promjena označena u bilješci. U

---

³ Usp. Hudeček—Mihaljević 1999.

199. 96. - 19. 10. 86. X NA
 157 str. Tehnička snailagradnja 9 (TE) - 1 -
NAFTA strane
PRIZEDLOG kompleksijsin
 str. 190... 247

TE: vjerna strana gja. 196' - Lyon 1917' - desni dio gjae
 Franc. / klasi. jezik: ELZ⁹ str. koncept 1-2 - Nafta 200
 459-461

TE = Tech. Abstrakt. DDR
 JW - Poly. Wetzl - 100-300
 157 strana upm/kiv. teksta

07: abstraktni pojedini: samo prva dva slova

COPYRIGHT
 VLADKO DABCA
 BUBUNIČEVA 28, ZAGREB
 TEL: 270-359

(A)

abwischen (Abgrängen)	omprizivati (kalupa)	5/192
Ablassungen fpl, pauzovnečke	fazonske naslage fpl	12/198
Abweichung f, om normalnost, odstupanje n, od normalne	odstupnost, anomalija f	20/198
Armut f	anomaly	18
Ablenkung f, horizontala	horizontalni odsklon m	24/198
Abgrenzschieber m, preventor, ni	garn m (preventor m)	32/199
	filozofski preventor	
Abgrabung f, heptze	vrsta naslage f	39/198
Abgrängen fpl, rezult	rezultati (rezultati) naslage fpl	42/200
Abgrängungsarbeiten n	sedimentacijski bogen m	43/200
	bars of deposition etc	12
Abetzprozess m	kalozni proces m <u>colony process</u>	48/198
Abtransport m des Kohöls	otprema f <u>transport</u>	59/199
(v. Erdölfeldern)	bitista	

NAFTA

ja)

NAFTA model
 -d-
 Jaka

Vakarsko uneseno (N-Dodak)

hrvatski

abfangen (nieder gegen & pte. talu, foder godovratu) A, C
 anfallen, einstarb, Ver- katevanti, katevanti
 schränkung, Brechen u. dgl. vrtiti (prijem, prijaviti)
 to hold izvancap, katevanti, d.
 abfangen u. katevanti u.

Abfangkabel f, Abfang- ptkore fpl za hvatanje A, C
 sh. sphere f
 fishing gear

Abfangkeil m, Gertängeabfall- kliju za hvatanje A, C
 keil m, Rohrkleinmkeit
 m, Rohrkleinmkeit f
 (Rotarybohren)
 (rotary) slip

Abfangkeile auf der nazubljene, rjeputi fpl (klonovi)
 Innenseite gezahnte (brunje, struktura)
 (Rotarybohren)
 serrated (rotary) slip

Abfangkeile auf beiden rjeputi fpl (klonovi) i
 auswechselbaren Schalen promjenjivom jedinici
 (Rohrkleinmkeit mopl, ptkore fpl)
 Rohrkleinmkeit fpl
 (Rotarybohren)
 (rot.) slip with interchan-
 geable inserts

ovom su referatu u Dabčevu građu unesene samo jezične intervencije, i to samo u hrvatski stupac jer bi za ostale promjene bila nužna konzultacija s predmetnim stručnjakom i s germanistom. Svaka od tih intervencija jasno je označena u bilješci. U tablici su zasjenjene natuknice koje se nalaze i u objavljenome *Tehničkom rječniku* pa i ta tablica može poslužiti kao prilog usporedbi neobjavljene građe s objavljenim rječnicima o kojoj će biti riječi u idućem odjeljku.

njemački	hrvatski	engleski
Abbauwürdigkeit <i>f</i> , Abbaufähigkeit <i>f</i> , Ausbeutbarkeit <i>f</i> , Bahwürdigkeit <i>f</i> , Baufähigkeit <i>f</i>	pogodnost (probitačnost) za iskorištavanje (eksploataciju), profitabilnost, korisnost, eksploatabilnost	profitability
abbohren (Gelände)	istražno izbušiti (teren), istražiti bušenjem	test-drill
Abbohren <i>n</i> eines Erdölvorkommens	istraživanje nalazišta nafte bušenjem	pool drilling
Abfallprodukt <i>n</i>	otpadni proizvod ⁴	(useless) byproduct, waste product
abfangen (sichern gegen umfallen, Einsturz, Verschiebung, Knicken u. dgl.)	držati, hvatati, podržavati, zadržavati, osigurati protiv padanja, urušavanja, pomicanja, lomljenja i sl.	hold
Abfangen <i>n</i>	zadržavanje	holding
Abfanggabel <i>f</i> , Abfangschere <i>f</i>	škare za hvatanje	fishing jars
Abfangkeil <i>m</i> , Gestängeaballkeil ? <i>m</i> , Rohrklemmkeil <i>m</i> , Rohrkeilklemme <i>f</i> , (Rotarybohren)	klin za stezanje	rotary slip
Abfangkeile <i>mpl</i> , (Rohrklemmkeile <i>mpl</i> , Rohrkeilklemmen <i>fpl</i>) (Rotarybohren)	čeljusti (klinovi) s promjenljivim ulošcima	(rotary ⁵) slips with interchangeable inserts
Abfangkeile <i>mpl</i> , auf der Innenseite gezahnte (Rotarybohren) mit auswechselbaren Schalen	nazubljene čeljusti (klinovi) (bušenje okretanjem)	
Abfangseil <i>n</i> ,	zatezno uže	guy rope

⁴ U *Tehničkom je rječniku* otpadni produkt.

⁵ U rukopisu je samo (rot).

Abfangkabel <i>n</i> , Abfangstrasse <i>f</i>		
Ablagerung ⁶ <i>f</i> , heiße Ablagerungen <i>fpl</i> , pannonische Ablagerungen <i>fpl</i> , rezente	vruća naslaga panonske naslage recentne (suvremene) naslage	
Ablagerungsbecken <i>n</i>	sedimentni ⁷ bazen	basin of deposition etc.
Ablenkeil <i>m</i> (bei Bohrungen)	klin za skretanje (usmjeravanje) (kod bušotina)	
Ablenken <i>n</i> von Bohrlöchern (um verlorenem Gestänge auszuweichen)	zarezivanje novih kanala bušotina (da se izbjegne izgubljena kolona bušaćih šipka ⁸)	side tracking
Ablenkung ⁹ <i>f</i> , horizontale	horizontalni otklon	
Ablenkungsmessung <i>f</i> (des Bohrlocks)	mjerenje otklona (kanala bušotine)	deviation measurement
abmessen, zuteilen, zumessen, dosieren	doda(va)ti (u obrocima), odmjeriti, odmjerati, dozirati	batch, proportion, measure
Aböl <i>n</i>	otpadna nafta	waste oil
abschaben Tonüberzung	sastrugati glinovitu oblogu	scrape off clay coating
Absetzprozeß <i>m</i>	taložni proces	settling process
Absonderung <i>f</i> (Separation <i>f</i>) von Ölbestandteilen	odjeljivanje ¹⁰ sastojaka nafte	
Absonderungsprozeß <i>m</i> , Separationsprozeß <i>m</i>	proces odjeljivanja	
Absonderungsvorgang <i>m</i> , Trennungsvorgang <i>m</i>	separacijska operacija	
Absorbens <i>n</i> , Absorptionsmittel <i>n</i>	apsorbent (aglut), apsorpcija	absorbent, absorbing substance, absorption
Absorption ¹¹ <i>f</i> der Gasse absperren ¹² (Förderbohrung)	apsorpcija plinova zatvoriti (proizvodnu bušotinu)	close in a producing well
Absperschieber <i>m</i> , Preventer <i>m</i>	zasun	(blow-out) preventer

⁶ U *Tehničkom rječniku* nalazi se natuknica *Ablagerung*, ali nema ni jednoga složenog naziva koji se nalazi u građi.

⁷ Ta se riječ u rukopisu ne može jasno pročitati.

⁸ U rukopisu je *šipki*.

⁹ U objavljenome se rječniku nalazi ta natuknica, ali bez navedenoga pridjeva *horizontale*.

¹⁰ U građi je *separacija*.

¹¹ U *Tehničkom rječniku* nalazi se jednočlana natuknica *Absorption*.

¹² U *Tehničkom rječniku* nalazi se natuknica *absperren*.

Absperrung <i>f</i> , (Abschließen <i>n</i>) des Durchflusses (in einer Rohrleitung)	zatvaranje protoka (u cjevovodima)	closing a flow
Abteufen <i>n</i> , Teufen <i>n</i> , Abteufung <i>f</i> , Teufung <i>f</i> , Niederbringen <i>n</i> , Herunterbringen <i>n</i> , Schlagen <i>n</i>	bušenje, svrdlanje, vrtanje, produbljivanje, (bušotine), spuštanje, dubljenje	sinking, drilling, boring, putting down
abteufen, teufen, herunterbringen, niederbringen, schlagen	bušiti, vrtati, svrdlati, dupsti (bušotinu), spušteni	drill, sink, put down, bore
Abteufhammer <i>m</i> , Abteufbohrhammer <i>m</i>	udarni bušači čekić	sinker (drill)
Abteufrohr <i>n</i>	uronjena cijev	sinking tube
Abteufturm <i>m</i>	uronjeni toranj	sinking derrick
Abteufverfahren <i>n</i> , Abbeutmethode <i>f</i>	metoda (postupak) bušenja, bušača metoda	sinking method, drilling method ¹³ , boring method, pulling down method
Abtransport <i>m</i> des Rohöls (v. Erdölfeldern)	otprema sirove nafte (s crpilišta)	
Abwärtsbohren <i>n</i>	bušenje prema dolje, silazno bušenje, svrdlo za silazno bušenje	down hole drilling
Abwasser <i>n</i>	otpadna voda	waste water
Abwasserbehandlung ¹⁴ <i>f</i>	obradba otpadnih voda	sewage treatment, waste
abwechseln (Ablagerungen)	smjenjivati (taloge)	
Abweichung ¹⁵ <i>f</i> des Bohrbocks gegen des Einfallen der Schichten	otklon kanala bušotine suprotno od pada slojeva	upstructure deflection of the (bore) hole
Abweichung <i>f</i> vom Normalwert	odstupanje od normalne vrijednosti, anomalija	
Abweichungskeil <i>m</i> , Ablenkkeil <i>m</i> , Richtkeil <i>m</i> (zum Ablenken von Bohrlöchern)	klin za skretanje (za otklanjanje kanala bušotine)	whip stock
Abweichungsmesser <i>m</i>	otklonomjer, inklinometar, aparat za mjerjenje otklona od vertikale (tehnika dubinskoga bušenja)	driftmeter, drift recorder, inclinometer
Abweichungsrichtung <i>f</i> , Azimuth <i>m</i> der Abweichung (Tiefbohrtechnik)	smjer otklona, azimut otklona, (tehnika dubinskoga bušenja)	direction (azimuth) of the angle of deviation (deflection)
Adsorbat <i>n</i> Substanz <i>f</i> ,	adsorbat, adsorbirana	adsorbate, adsorbed

¹³ Dabac umjesto *method* tu piše samo *m*.

¹⁴ U *Tehničkom rječniku* hrvatska je istovrijednica *prerada otpadne vode*.

¹⁵ U *Tehničkom rječniku* nalazi se natuknica *Abweichung*, ali ne i potpuni naziv.

adsorbierte, Stoff <i>m</i> , aufgenommener	(upijena) tvar	substance
Adsorbens <i>n</i> , Adsorption- smittel <i>n</i> , Sorbens <i>n</i> , Stoff <i>m</i> , adsorbierender	adsorbent, tvar koja adsorbira (upija)	adsorbent
adsorbieren	adsorbirati	adsorb
Adsorption <i>f</i>	adsorpcija	adsorption
Adsorption <i>f</i> der organi- schen Substanz	adsorpcija organske tvari	
Aerobier Abbau <i>m</i> (der Abwasserstoffe)	aerobna razgradnja (tvari otpadnih voda)	aerobic decomposition
Aerobier <i>m</i>	aerob, aerobna bakterija	aerobe
Akronym <i>n</i> , Kurzwort <i>n</i> (aus den Anfangsbuch- staben, z.B. BRD)	akronim (pokrata ¹⁶) sastavljena od početnih slova naziva, npr. SRNj)	
Aktivton <i>m</i> Ton <i>m</i> , aktiver	aktivirana glina	activated clay
Aktualitätsprinzip <i>n</i>	načelo ¹⁷ aktualizma	principle of actualism
Alkan <i>n</i>	alkan	alkane
Alkene <i>nmn</i> , geradkettige	ravnolančani alkeni	straight-chain alkenes
Alkenspaltung <i>f</i>	cijepanje alkena	
Alkylierung <i>f</i>	alkiliranje, alkilacija	
Alkylkette <i>f</i>	alkilni lanac	
Aluminium(III)-Chlorid <i>n</i>	aluminij(III)-klorid	
Anaerobier <i>m</i>	anaerob, anaerobna bakterija	anaerobe
Anfangsdruck <i>m</i>	inicijalni tlak	initial pressure
Anfangsenergiezustand <i>m</i>	inicijalno energijsko stanje	
Anfangsperiode <i>f</i>	početno, prvotno ¹⁸ , inicijalno razdoblje	
Anfangstemperatur <i>f</i>	inicijalna temperatura	initial temperature
Anilinpunkt <i>m</i>	anilinska točka	
Ankerlochbohrgerät <i>n</i> , Ankerrohr <i>n</i> (Tiefbohrtechnik)	uvodna kolona <i>f</i> zaštitnih cijevi (teh. dub. bušenja)	roof-inning rock drill, surface casing
Anomalie ¹⁹ <i>f</i> , Unregelmäßigkeit <i>f</i> , Abweichung <i>f</i> vom Normalen	nepравilnost, odstupanje od normalne vrijedno- sti, anomalija ²⁰	anomaly
Ansammlung ²¹ <i>f</i> von	akumuliranje organskoga	

¹⁶ Dabac ima skraćenicu.

¹⁷ Dabac navodi princip.

¹⁸ Dabac ima samo inicijalno.

¹⁹ U *Tehničome je rječniku* uz tu natuknicu navedena samo hrvatska istovrijednica *anomalija*.

²⁰ Zamijenjen je izvorni redoslijed istovrijednica. Dabac prvo navodi istovrijednicu *anomalija*.

²¹ U *Tehničome rječniku* nalazi se samo natuknica *Ansammlung*.

organischen Stoffen	materijala	
Ansatzbohrung <i>f</i>	početna bušotina	lip bore
Ansatzpunkt <i>m</i>	početna točka	starting point
Anthraxolit <i>m</i>	antraksolit	
Antifrikationsfett <i>n</i>	antifrikcijska mast	
Antiklinalstruktur <i>f</i> ,	antiklinalna geološka	
geologische	struktura	
Antrieb <i>m</i> (für	centralni pogonski uređaj	
Erdölpumpen)	(za naftne pumpe)	
Antriebsmaschine <i>f</i>	pogonski stroj	driving machine
Antriebsseibe ²² <i>f</i> der	remenica bubnja za	calf wheel tug rim
Verrohrungsseiltrom-	tegljenje	
mel (pennsylvanisches		
Seilbohren)		
Antriebstrivas <i>m</i> ,	pogonski lančani,	driving sprocket
Antriebsketten,	pogonsko lančano kolo	
Zahnrad <i>n</i>		
Anwesenheit ²³ <i>f</i> von	prisutnost naslaga	presence of rock salt
Steinsalzlagerungen	kamene soli	deposits
Anwesenheit <i>f</i> , Präsenz <i>f</i> ,	prisutnost, egzistencija	presence, existence of
Gegenwart <i>f</i> , Vorhan-	(npr. prisutnost ²⁴	radioactive waste in the
densein <i>n</i> (z.B. die A.	radioaktivnoga otpada	water
von radioaktivem Abfall	u vodi)	
im Wasser)		
Anzeichen <i>n</i>	znak	
Anzeichen <i>n</i> des	znakovi prisutnosti nafte	
Erdölvorkommens (der		
Erdölanwesenheit)		
Aromaring <i>m</i> , Ring <i>m</i> ,	aromatski prsten	
aromatischer		
Aromaten <i>mpl</i> (Kohlen-	aromati (ugljikovodici)	aromatics
wasserstoffe)		
Aromatenextraktion <i>f</i>	ekstrakcija aromata	
Asphalt <i>m</i> , Erdpech <i>n</i> ,	asfalt	asphaltene, mineral pitch
Bergpech <i>n</i>		
Atmosphärendruck <i>m</i>	atmosferski tlak	atmospheric pressure
Atomabsorption <i>f</i>	atomska apsorpcija	atomic absorption
Atomabsorptionspektro-	atomska apsorpcijska ²⁵	atomic absorption
metrie	spektrometrija	spectrometry
Aufbereitungsindustrie <i>f</i>	preradbena industrija	extractive industry
Aufbohren <i>n</i> des Ze-	bušenje ²⁶ cementnoga	drilling out of the cement
mentpfropfens	čepa	plug

²² U *Tehničkom rječniku* nalazi se natuknica *Antriebs(riemen)scheibe*.

²³ U *Tehničkom rječniku* nalazi se natuknica *Anwesenheit*.

²⁴ U izvorniku je samo *p*.

²⁵ U Dabčevu izvorniku piše *atomska apsorpcijska*, ali budući da je taj pridjev tvoren od *atomska apsorpcija* prema pravopisu koji je trenutačno na snazi treba ga pisati kao jednu riječ, tj. *atomska apsorpcijski*.

²⁶ Dabac ima *izbušivanje*, a *bušenje* navodi u zgradama.

Aufbohrrollenmei ^l <i>m</i> Er- weiterungsrollenmei ^l <i>m</i> aufgesaugt (Erdöl in Zwi- schenräumen <i>v.</i> Sedi- mentgesteinen <i>a.</i> vom porösen Gestein	žrvanjsko dlijeto za proširivanje bušotine upijen (u porama sedimentnih stijena ili u poroznim stijenama)	enlarging roller bit
aufholen (aus dem Bohrloch) Aufholen <i>n</i> des Bohr- werkzeugs	izvući, izvlačiti (iz bušotine) izvlačenje alata	withdraw (from a well) tool withdrawal
Aufholen <i>n</i> , (Ziehen <i>n</i>) der Bohrwerkzeuge aufschließen ²⁸ (eine Lag- erstätte auf Bauwür- digkeit untersuchen)	izvlačenje alata za bušenje ²⁷ istraži(va)ti (profitabil- nost ležišta ²⁹)	explore
Aufschließungsarbeiten <i>fpl</i> , Aufschlußarbeiten <i>fpl</i>	istraživački (tragački) radovi	exploration (exploratory) work
Aufschlußbohrung <i>f</i> Pilotbohrung <i>f</i> , Such- bohrung <i>f</i> , Erkundungs- bohrung <i>f</i> (im unbekanntem Bereich)	tragačka bušotina <i>f</i> (u nepoznatom području)	wildcat
Aufspaltung <i>f</i> , Krackung <i>f</i> , Spaltung <i>f</i> , thermi- sche (Erdöl)	termičko kreiranje	cracking
Auftriebsrichtung <i>f</i> Aufwärtsbohrhammer <i>m</i> (gesteinsbohrer für Aufwärtsbohren)	smjer uzgona čekić za uzlazno bušenje (stijena)	stopper
Aufwärtsbohrloch <i>n</i> (aufwärtsgerichtetes Bohrloch)	uzlazna bušotina <i>n</i> , (bušotina usmjerena prema gore)	upper
Aufwärtsbohrung <i>f</i> , Aufwärtsbohren <i>n</i> (Bgb)	uzlazno bušenje, bušenje prema gore	upward drilling
Ausaugtopf <i>m</i> , Ausaugdämpfer <i>m</i>	prigušni lonac, prigušivač šuma	muffler, silencer
Ausbeute <i>f</i> der Krackpro- dukte	iscrpak proizvoda termičkoga kreiranja	output yield, efficiency
Ausbeutung <i>f</i> , gewinn- bringende (lohnende)	rentabilna eksploatacija	profitable exploitation
Ausblasung <i>f</i> mit Gasen Ausblasung <i>f</i> der Bohrlochsohle	ispuhivanje plinovima ispuhivanje dna bušotine	bottom hole blowing down
Ausblasung <i>f</i> ausbrechen (Bohrung) ³⁰	ispuhivanje izbaci(va)ti (iz bušotine)	blow out, ?suphire, ruphire

²⁷ U rukopisu je *bušaći alat*.

²⁸ U *Tehničkom rječniku* ima natuknica *Aufschließen*, a njezine su istovrijednice *otključati, otvoriti*.

²⁹ U rukopisu *istraži(va)ti (ležište na profitabilnost)*

³⁰ Ta se natuknica nalazi u *Tehničkom rječniku*, ali bez dodatka u zagradi te s istovrijednicom *odlomiti, izbiti*.

ausbrechen (Öl, Gas), wild erumpieren ausbrechen, wild erumpieren (Erdöl)	izbaci(va)ti, eruptirati (naftu, plin) izbijati (naftu iz zemlje)	blow out (a well)
Ausbruch ³¹ <i>m</i>	erupcija, provala	eruption, breaking forth, outburst, flow out (of a well)
Ausbruch ³² <i>m</i> , Eruption <i>f</i> , Austreten <i>n</i> , gewaltsames (von Erdgas o. Erdöl)	provala <i>f</i> , erupcija <i>f</i> , silovito izbacivanje <i>n</i> (nafte i plina)	blow-out
Ausbruch <i>m</i> , plötzlicher (von Gas)	iznenadna erupcija (plina)	sudden eruption (of gas)
Ausbruchsunter- brechung <i>f</i>	prekid erupcije	
Ausbruchsuterdrückung <i>f</i> , Eruptionsunter- drückung <i>f</i>	gušenje erupcije	suppression
Ausfütterung ³³ <i>f</i> , Verrohrung <i>f</i> , Ausfütte- rung <i>f</i> (Bohrloch)	zaštitne cijevi, obložene cijevi, zacjevljenje	casing
Ausfütterungsschuß <i>m</i> , Verrohrungsschuß (Bohrloch)	element (dionica) zaštitne cijevi (zacjevljenja)	casing element
Ausgasung <i>f</i> , Entgasung <i>f</i> Aushängebühne <i>f</i>	otplinjivanje, emisija plina podništje na tornju, strojnica tornja	emission of gas quadruple platform, pipe-stabbing board
auskeilen (Geol)	iskliniti, stanjivati se	die away (out), end off, peter out, pinch (out), taper out, thin out (away), wedge out
Auspuff <i>m</i>	ispuh	exhaust
Ausspülung <i>f</i> , Abspü- lung <i>f</i>	isplakivanje,	downwash, washing-off
Auswerfen <i>n</i> von Flüssig- keiten, unkontrolliertes	nekontrolirano izbacivanje fluida	
Auswertung ³⁴ <i>f</i> der Ergebnisse	interpretacija rezultata	interpretation of results
Autocisterne <i>f</i> (Zisternenwagen <i>m</i>) für Öltransport)	autocisterna za prijevoz ³⁵ nafte	

³¹ U *Tehničkom rječniku* ima natuknica *Ausbruch*, ali se uz nju navodi istovrijednica *djelomični presjek*.

³² Ta se natuknica nalazi u *Tehničkom rječniku*, ali s istovrijednicom *djelomični presjek*.

³³ Ta se natuknica nalazi u *Tehničkom rječniku*, ali s istovrijednicom *nutarnja obloga, uložak*.

³⁴ U *Tehničkom rječniku* nalazi se natuknica *Auswertung*.

³⁵ Dabac ima *transport*.

Azimut ³⁶ <i>m</i> , des Bohrlocks	azimut bušotine	asimuth of the hole
Azimut <i>m</i> , projektierter	projektirani azimut	
Azimut <i>m</i> , realisierter	ostvareni azimut	
Azimutalanordnung <i>f</i>	namještanje ³⁷ azimuta	

Usporedba s ostalim naftnim rječnicima

U bazi podataka Nacionalne i sveučilišne knjižnice pretraživanjem po ključnim riječima *nafta* i *rječnik* dobiva se samo rječnik S. Lazića iz 1978. godine. *Hrvatska znanstvena bibliografija* koja je dostupna na stranici Ministarstva znanosti i tehnologije pretraživanjem po ključnim riječima (*nafta*, *naziolje*, *terminologija* i sl.) ili po dijelovima naslova ne daje ni jedan rad koji se bavi naftnim nazivljem osim Mihaljević 1998. Ipak se pregled relevantnih radova iz toga područja može dobiti u radu Marušić 1997, iz kojega je vidljivo da je najrelevantniji i najpotpuniji izvor za naftno nazivlje još uvijek Lazićev rječnik. Primjerak tog rječnika nalazio se i u Dabčevoj ostavštini. Na njemu je Dabčev potpis i datum 30.6.86. Na margini tog rječnika nalaze se i Dabčeve napomene³⁸, pa je očito da je taj rječnik bio jedan od Dabčevih temeljnih izvora. U Dabčevu *Tehničkom rječniku* iz 1969. područje nafte slabo je zastupljeno.³⁹ To je vidljivo i iz poglavlja *Pregled objavljene građe*, u kojemu su popisana sva područja objavljena u *Tehničkom rječniku*, a u tom se popisu nafta ne spominje. S područja nafte pronašla sam još tri rječnika (Plavec 1981, Perić 1989, Milić 2001). Ti su rječnici također prijevodni, prvi je francusko-hrvatski, a drugi englesko-hrvatski. Ti rječnici nemaju hrvatsko kazalo pa je bilo teško uspoređivati hrvatske stupce, posebno stoga što Dabac ne navodi francuske istovrijednice. Treći je rječnik englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski te obuhvaća geologiju, hidrologiju, geofiziku, rudarstvo, naftno rudarstvo, energetiku i informatiku. U Državnome zavodu za normizaciju i mjeriteljstvo objavljene su dvije norme koje popisuju naftno nazivlje: ISO 1998/1 i 1998/2 *Naftna industrija — Rječnik, 1. dio* (33 str.) i *Naftna industrija — Rječnik, 2. dio* (39 str.), na engleskome, francuskome, ruskome i hrvatskome jeziku. Norme HRN ISO 1998-1 i HRN ISO 1998-2 iz travnja 1998. četverojezične su norme u kojima se na sva četiri jezika navode i istovrijednice i definicije. Raspored je građe susta-

³⁶ U *Tehničkom rječniku* nalazi se natuknica *Azimut*.

³⁷ U Dabčevu rukopisu nalazi se *podešavanje*.

³⁸ Npr. uz leksikografski članak *exploitation — iskorištavanje (ležišta), pridobivanje (nafta, plina i sl.)* nalazi se Dabčevom rukom napisan dodatak *eksploatacija, otkop, iscrpak*; iza natuknice *lean gas — suhi (mršav, postan) plin*; s neznatnim sadržajem *benzinskih para* nalazi se Dabčev dodatak *s malo ukapljivih sastojaka* itd.

³⁹ U pismu Marjanu Brezinščaku Vlatko Dabac piše: (govori o suradnji na *Tehničkom rječniku*): »Od svih suradnika jedan jedini je zakazao, našalost nafta: kad sam ga urgirao rekao je "pa ja sam mislio od toga ništa"! Šteta!«.

van (odgovara pojmovnome sustavu), a ne abecedni, ali se na kraju nalaze kazala na sva četiri jezika. Oba dijela zajedno imaju 199 natuknica. Za usporedbu recimo da na prosječnoj stranici Dabčeve građe ima 10 natuknica, a oba svešćića zajedno imaju 348 stranica, dakle okvirno oko 3480 natuknica.

U Dabčevoj građi ima 12 stranica oko 115 natuknica (jednorječnih ili višerječnih) koje sadrže *Erdöl* (nafta) kao samostalnu riječ ili dio složenice. U objavljenome *Tehničkom rječniku* ima s druge strane samo sedam natuknica s *Erdöl* (*Erdöl, erdöhlaltig, Erdölindustrie, Erdölleitung, Erdölraffinerie, Erdölreserven, Erdölvorkommen*). Uzorak usporedbe Dabčeve građe, Dabčeva objavljenog *Tehničkog rječnika*, Lazićeva rječnika te norma Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo možemo prikazati ovom tablicom:

Dabčeva građa	Tehnički rječnik	Lazić	Norme
Erdölansammlung <i>f</i> , akumulacija <i>f</i> nafte, oil accumulation	—	oil accumulation — ležište nafte, oblikovanje, stvaranje, formiranje ležišta nafte	—
Erdölaustritt <i>m</i> , Erdölausbiß <i>m</i> , izdanak <i>m</i> nafte, oil leakage (seepage, seep)	—	oil seepage — izdanak nafte izviranje nafte na površinu zemlje	—
Erdölaustrittsstelle <i>f</i> , tativne aktivni izdanak <i>m</i> nafte, active oil seep	—	active oil seeps — postojeći izdanci nafte	—
Erdölausbeute <i>f</i> , iscrpak <i>m</i> nafte	—	—	—
Erdölausbiß <i>m</i> , natürlicher, prirodni izdanak <i>m</i> nafte	—	—	—
Erdölanzeichen <i>n</i>	—	—	—

Zaključak

I u toj je građi kao i u Dabčevu *Tehničkom rječniku* vidljiv njegov brižljiv odabir hrvatskih naziva. Nakon provedene analize možemo zaključiti da u Dabčevoj građi posvećenoj području *nafte* ima mnogo vrijednih podataka koji se ne mogu pronaći ni u jednome drugom analiziranom rječniku koji obrađuje naftno nazivlje. Stoga, ta građa zahtijeva još iscrpniju analizu i dalja proučavanja te ju je potrebno ili objaviti kao građu ili uzeti kao izvor za novi, suvremeni naftni rječnik. Građa je u ovome radu analizirana samo s jezičnoga, i to kroatističkog stajališta, dok su njemački nazivi doslovno bez ikakvih promjena preuzeti iz građe. Bilo bi korisno tu građu podvrgnuti i terminološkoj analizi no u tome bi poslu trebao sudjelovati i stručnjak koji se bavi područjem nafte.

Rječnici upotrijebljeni za usporedbu

- Lazić, Svetislav. 1978. *Englesko-hrvatski naftni rječnik*. Zagreb : Poslovno udruženje Nafta. 444 str.
- Dabac, Vlatko 1969. *Njemačko-hrvatski tehnički rječnik*. Zagreb : Tehnička knjiga.
- Milić, Miljenka. 2001. *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski tehničko-geoznanstveni rječnik*. Zagreb : Rudarsko-geološko-naftni fakultet. 212 str.
- Perić, Miroslav. 1989. *Francusko-hrvatski ili srpski geološko-naftnotehnički rječnik*, Zagreb : Ina-Naftaplin. 577 str.
- Plavec, Rikard (ur.) 1981. *Englesko-hrvatskosrpski rječnik i Hrvatskosrpsko-engleski rječnik : Najučestaliji izrazi u elektrostrajarstvu bušačkih postrojenja*. Zagreb : DIT INA – Naftaplin. 52 str.
- ISO 1998/1 *Naftna industrija — Rječnik, 1. dio*. Zagreb : Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo. 33 str.
- ISO 1998/2 *Naftna industrija — Rječnik, 2. dio*. Zagreb : Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo. 39 str.

Literatura

- Babić, Stjepan. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Globus. 551 str.
- Breznišćak, Marjan. 1998. Lažno jednačenje po zvučnosti. *Mjeriteljski vjesnik* 16:3–4, 3301–3307.
- Breznišćak, Marjan. 2000. Ponovno dvojba: tehnički leksikon ili enciklopedija (Uz riječku Riječ o Dabčevoj ostavštini). *Mjeriteljski vjesnik* 18, 3676–3679.
- Brlobaš, Željka. 1999. Rječnici tehničkog nazivlja. *Riječ* 5, 17–25.
- Horvat, Marijana. 1999. Prinosi za terminološku bibliografiju (na temelju ostavštine Vlatka Dapca). *Riječ* 5: 26–37.
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević. 1999. Ostavština Vlatka Dapca (analiza rukopisne građe). *Riječ* 5, 39–49.
- Marušić, Rikard, Slavko Vujec, Branko Crnković. 1997. Hrvatska rudarska terminologija. *Rudarsko-geološko-naftni zbornik* 9, 85–92.
- Mihaljević, Milica. 1998. Lingvistička analiza naftnih naziva. *Jezik*, 45:3, 96–104.
- Mihaljević, Milica. 1999. Ostavština Vlatka Dabca u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje. *Jezik* 46:5, 157.
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević, Luka Vukojević (izv.ur.). 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školske novine, Pergamena. 1659 str.

Dabac's unpublished manuscript supplements to *German-Croatian Technical Dictionary – Oil*

Summary

The paper analyses two volumens on oil terminology found in the scholarly nachlass of Vlatko Dabac. The technical lexicographer Vlatko Dabac was the author of two Croatian terminological technical dictionaries: *Deutsch-kroatoserbisches technisches Wörterbuch* published in 1969 and *Tehnički rječnik* published in 1970. Death prevented Vlatko Dabac from finishing his work. In this paper the author analyses in detail his unpublished manuscript dealing with oil terminology and compares it with all available Croatian terminological dictionaries, which deal with the same subject. She presents the letter A of this dictionary. This paper is one in the series of papers dealing with Dabac's unpublished terminological manuscripts.

Ključne riječi: Dabac, nazivlje, naftno nazivlje, leksikografija, terminologija
Key words: Dabac, terminology, oil terminology, lexicography